กรอบความคิดแบบเติบโตเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

วรางคณา โสมะนันทน์ [1]
ธรรมสรณ์ วิรุฬห์จรรยา [2]

[2] ผู้นิพนธ์ประสานงาน โทรศัพท์ 09-2547-1629 อีเมล : tamasorn.vir@ku.th
รับเมื่อ 4 มีนาคม 2569 ตอบรับเมื่อ 30 เมษายน 2569 10.14416/j.faa.2026.24.004

บทคัดย่อ

กรอบความคิด เป็นความเชื่อเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคคลในเรื่องของการคิดว่าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ กรอบความคิดแบบจำกัดและกรอบความคิดแบบเติบโต บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบจำกัด จะมีความเชื่อว่าศักยภาพไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้ปิดกั้นตนที่จะพยายามต่อไป ในขณะที่บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะมีความเชื่อว่า ศักยภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยอาศัยการเรียนรู้และความพยายาม กรอบความคิดแบบเติบโต จึงมีความสำคัญกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากทำให้มีมุมมองต่อการดำเนินชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ อย่างยืดหยุ่น และมองประสบการณ์ทางลบที่ผ่านเข้ามาในชีวิตให้เป็นไปในทางที่เสริมสร้างให้เกิดกำลังใจ มากกว่าที่จะเป็นสิ่งที่บั่นทอนและทำให้เกิดความกลัวที่จะพัฒนาตนเอง การพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีกรอบความคิดที่เติบโตสามารถทำได้ทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียน ด้วยการจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้ลองทำสิ่งที่ท้าทาย และใช้ความพยายาม รวมทั้งการสื่อสารที่สนับสนุนให้เด็กเกิดกำลังใจ และเห็นความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้และมีความพยายาม ซึ่งจะทำให้เด็กดำเนินชีวิตอย่างมีกำลังใจ และทำให้เกิดความสำเร็จในตนเอง

คำสำคัญ : กรอบความคิดแบบเติบโต เด็กปฐมวัย กิจกรรม

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
[2] นักวิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Growth Mindset to Develop Early Childhood
Growth Mindset for Early Childhood's Development

Varangkana Somanandana [1]
Tamasorn Virulchanya [2]

[2] Corresponding Author, Tel. 09-2547-1629, E-mail : tamasorn.vir@ku.th
Received 4 March 2026; Accepted 30 April 2026 10.14416/j.faa.2026.24.004

Abstract

Mindset refers to beliefs about the characteristics of a person. It is divided into 2 types: Fixed Mindset and Growth Mindset. A person with a fixed mindset believes that potential cannot be changed, which blocks them from trying further. On the other hand, a person with a growth mindset believes that potential can be changed through learning and effort. Growth mindset is, therefore, important for early childhood because it allows children to have a flexible perspective on life in various aspects. Growth Mindset helps people to view negative experiences in life in a way that encourages them rather than discouraging them and causing them to fear developing themselves. Developing a growth mindset in early childhood can be done at home and school by providing experiences that allow young children to try challenging things and make an effort, as well as communicating to encourage children and see the importance of the learning process and making an effort. This will allow children to live their lives with encouragement and create success for themselves.

Keywords : Growth Mindset, Early Childhood, Activity

[1] Assistant Professor, Ph.D., Faculty of Education, Kasetsart University
[2] Educator, Faculty of Education, Kasetsart University

1. บทนำ

เด็กปฐมวัย เป็นเด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม รวมถึงด้านสติปัญญา เป็นช่วงเวลาสำคัญแห่งการวางรากฐานชีวิต การพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตให้เกิดขึ้นแก่บุคคลตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็กเล็ก จึงเป็นส่วนที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างประสบความสำเร็จให้เกิดขึ้นตั้งแต่เยาว์วัย การเข้าใจพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กปฐมวัย จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้สามารถหาแนวทางการส่งเสริมกรอบคิดแบบเติบโตให้แก่เด็กปฐมวัย

บทความนี้จึงกล่าวถึงความเป็นมาของกรอบความคิด ความหมายของกรอบความคิดและประเภทของกรอบความคิด กรอบความคิดแบบเติบโตกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามพัฒนาการด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดกรอบความคิดแบบเติบโต การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตของเด็กปฐมวัยและตัวอย่างกิจกรรม บทบาทของผู้ปกครองในการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตให้แก่เด็กปฐมวัย สรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต

2. ความเป็นมาของกรอบความคิด ความหมายของกรอบความคิดและประเภทของกรอบความคิด

กรอบความคิด (Mindset) ถูกค้นพบจากงานวิจัยของ Carol Dweck (2006) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับบุคคลโดยทั่วไปว่าประสบความสำเร็จได้อย่างไร ทำให้ Dweck ค้นพบกรอบความคิดหลักสองประการ คือ กรอบความคิดแบบจำกัด (Fixed Mindset) และกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นว่าอะไรที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองจนนำไปสู่การประสบความสำเร็จ หลังจากนั้นแนวคิดเกี่ยวกับกรอบคิด (Mindset) นี้ได้ส่งผลสะเทือนไปทั้งแวดวงวิชาการ การศึกษา จิตวิทยาและสหวิทยาการสาขาต่างๆ รวมทั้งแวดวงการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง พนักงานและบุคลากรตามองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานในครอบครัวและบุคคลรอบข้างในสังคมอย่างแพร่หลาย (Brock & Hundley, 2016) งานวิจัยเกี่ยวกับกรอบความคิดแบบเติบโตในระยะแรกมักมุ่งเน้นศึกษากับเด็กวัยเรียน เพื่อทำความเข้าใจระหว่างกรอบความคิดกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยพบว่า ผู้เรียนที่มีความคิดแบบเติบโตจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น (Dweck, 2017) ต่อมามีการขยายการศึกษาในช่วงเด็กปฐมวัย แต่ไม่ได้ศึกษากับเด็กปฐวัยโดยตรง เป็นการศึกษากับกลุ่มครูที่สอนผู้เรียนระดับปฐมวัย งานวิจัยได้สะท้อนว่ากรอบความคิดแบบเติบโตสำหรับเด็กปฐมวัยมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ และครูมีส่วนรับผิดชอบในการส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตให้แก่เด็กปฐมวัย (Boylan, Barblett, & Knaus, 2018)

คำว่า กรอบความคิด (Mindset) มีนักวิชาการให้ความหมายของกรอบความคิด ไว้ดังนี้

ชนิตา รุ่งเรือง และเสรี ชัดแช้ม (2559) กล่าวว่า กรอบความคิด หมายถึง เป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อลักษณะ และคุณลักษณะของตนเอง เช่น เชาวน์ปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพ เมื่อบุคคลเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ จะมีการตีความหมายของเหตุการณ์ และมีการแสดงออกเพื่อตอบสนองต่อเหตุการณ์นั้นๆ โดยอาศัยรูปแบบของกรอบความคิดที่ตนมีความเชื่ออยู่เดิม ทำให้แต่ละคนมีแรงจูงใจและคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น การมีเป้าหมายที่ ชัดเจนแตกต่างกัน เป็นผลให้มีการพัฒนาศักยภาพได้ไม่เท่ากัน

Dweck (2006) หมายถึง ความเชื่อพื้นฐานของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบในการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ การเผชิญปัญหา และการพัฒนาศักยภาพ โดยสามารถจำแนกได้เป็นกรอบความคิดแบบตายตัวและกรอบความคิดแบบเติบโต

Bernecker and Job (2019) กล่าวว่า กรอบความคิด หมายถึง ความเชื่อทั่วไปของบุคคลเกี่ยวกับธรรมชาติของคุณลักษณะของมนุษย์ เช่น สติปัญญาหรือบุคลิกภาพ

สรุปได้ว่า กรอบความคิด หมายถึง ความเชื่อพื้นฐานของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะและคุณลักษณะของตนเอง เช่น สติปัญญา ความสามารถ และบุคลิกภาพ ซึ่งความเชื่อนี้มีอิทธิพลต่อการตีความสถานการณ์

การตอบสนองต่อเหตุการณ์ แรงจูงใจ การตั้งเป้าหมาย และการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีแนวทางการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองแตกต่างกัน

ทั้งนี้ความเชื่อนี้มีบทบาทสำคัญต่อการตีความสถานการณ์ การตอบสนองต่อประสบการณ์ แรงจูงใจ การตั้งเป้าหมาย และการพัฒนาตนเอง ส่งผลให้แต่ละบุคคลมีรูปแบบการเรียนรู้และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพที่แตกต่างกัน กรอบความคิดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ กรอบความคิดแบบตายตัว คือ ความเชื่อที่ว่าคุณลักษณะของมนุษย์ เช่น สติปัญญาหรือบุคลิกภาพนั้นคงที่และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ และกรอบความคิดแบบเติบโต คือ ความเชื่อที่ว่าคุณลักษณะของมนุษย์ เช่น สติปัญญาหรือบุคลิกภาพนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้และสามารถพัฒนาได้อย่างมีนัยสำคัญ และกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) เป็นความเชื่อที่มีต่อลักษณะและคุณลักษณะของตนเองว่า สามารถเปลี่ยนแปลง และพัฒนาได้ ทั้งด้านเชาวน์ปัญญา ทักษะ ความสามารถ และบุคลิกภาพ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนานี้ สามารถเกิดขึ้นได้โดยอาศัยความพยายาม การเรียนรู้ และการฝึกฝน ทั้งนี้ กรอบความคิดเติบโตจะนำไปสู่การจูงใจ ให้ผู้ที่มีกรอบความคิดประเภทนี้แสวงหาโอกาสในการพัฒนาตนเองตลอดเวลา (Bernecker and Job, 2019)

3. กรอบความคิดแบบเติบโตกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบจำกัด และบุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต เมื่อเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต จะมีการแปลความ และส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ Dweck (2007) ได้อธิบายความแตกต่างในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ระหว่างบุคคลที่มีกรอบความคิดแบบจำกัด และบุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต ไว้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางการเปรียบเทียบเด็กปฐมวัยที่มี Fixed Mindset และ Growth Mindset (Dweck, 2006)

Fixed Mindset	สถานการณ์	Growth Mindset
หลีกเลี่ยงสิ่งที่ท้าทาย	**สิ่งที่ท้าทาย**	กล้าทำในสิ่งที่ท้าทาย
ยอมแพ้ง่าย	**อุปสรรค**	ไม่ยอมแพ้ต่อความยากลำบาก
มองว่าความพยายามเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์	**ความพยายาม**	มองว่า ความพยายามเป็นหนทางไปสู่ความเชี่ยวชาญ
เพิกเฉยคำวิจารณ์ที่มีประโยชน์	**คำวิจารณ์**	เรียนรู้จากคำวิจารณ์
รู้สึกว่าถูกคุกคามด้วยความสำเร็จของผู้อื่น	**ความสำเร็จของคนอื่น**	มองหาบทเรียน และเกิดแรงบันดาลใจจากความสำเร็จของผู้อื่น

บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต จะมีความเชื่อว่า ความสามารถของตนและความสามารถทางปัญญาสามารถพัฒนาได้ด้วยความพยายาม กลยุทธ์ที่ดีคือบุคคลจะเน้นการเรียนรู้มากกว่าการใช้สติปัญญาที่เป็นพรสวรรค์มาแต่กำเนิดและกล้าเผชิญหน้ากับความท้าทาย บุคคลจะมีความอดทนที่จะพัฒนาตนเอง แม้ว่าจะยังไม่สำเร็จแต่มีความเต็มใจที่จะพยายามเรียนรู้จากคำวิจารณ์ที่สร้างสรรค์ มีความพยายามที่จะยอมรับความผิดพลาดและเผชิญกับอุปสรรค เพื่อหาหนทางที่ดีที่สุด เพื่อปรับเปลี่ยนการกระทำ บุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะมองว่าอุปสรรคหรือความล้มเหลวในการทำงานให้สำเร็จเป็นเพียงความหมายที่ทำให้ต้องทำงานหนักขึ้นหรือเปลี่ยนกลยุทธ์ ดังนั้นจึงเน้นพฤติกรรมที่มุ่งเน้นความเชี่ยวชาญ และมองว่าความผิดพลาดเป็นประสบการณ์ทั่วไปในชีวิตประจำวันที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย (The Educationhub, 2020)

การแปลความสถานการณ์ของบุคคลที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต จึงมีลักษณะของการนำประสบการณ์ที่มีต่อสถานการณ์ต่าง ๆ มามุ่งพัฒนาตนเอง เด็กจึงควรถูกพัฒนาให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ (2562) อธิบายว่า กรอบแนวคิดแบบเติบโตจะทำให้เด็กมีคุณลักษณะ ดังนี้ (1) มีความพยายาม (2) มีความคิดสร้างสรรค์ (3) กล้าเผชิญปัญหา สามารถหาวิธีการพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (4) ไม่กลัวความผิดพลาด (5) รับผิดชอบต่อสังคม (6) เป็นนวัตกรผู้สร้างนวัตกรรมสังคมในยุคประเทศไทย 4.0

ช่วงปฐมวัยถือเป็นช่วงเวลาสำคัญของการวางรากฐานชีวิตทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ในช่วงวัยนี้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น การทดลอง และการเผชิญกับประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ การปลูกฝังกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นชุดความคิดที่ช่วยให้เด็กเชื่อว่า ความสามารถของตนเองสามารถพัฒนาได้ด้วยความพยายามและการเรียนรู้ ไม่ได้ถูกจำกัดด้วยพรสวรรค์หรือความเก่งที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (Dweck, 2006)

การส่งเสริมให้เด็กมีกรอบความคิดแบบเติบโตจะช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ เด็กจะไม่กลัวความผิดพลาด แต่จะมองว่าความล้มเหลวเป็นโอกาสในการเรียนรู้และปรับปรุงตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักความยืดหยุ่นทางอารมณ์ สามารถเผชิญกับอุปสรรคได้อย่างมั่นคงและฟื้นตัวจากความผิดหวังได้เร็วขึ้น ส่งผลให้เด็กมีความพากเพียร กล้าเผชิญความท้าทายและไม่ย่อท้อต่อปัญหา ทั้งนี้มีงานวิจัยจำนวนมากที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกรอบความคิดแบบเติบโตกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความอยู่ดีมีสุข ซึ่งมักทำในกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่น และนักศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Lam, King, Yeung, & Zhoc, 2022; Platte, Xu, & de Groot, 2025) แต่งานวิจัยสำหรับเด็กปฐมวัยยังมีน้อย อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกรอบคิดแบบเติบโตกับเด็กปฐมวัยสะท้อนให้เห็นว่า กรอบความคิดแบบเติบโตมีความสัมพันธ์กับผลการเรียน และความอยู่ดีมีสุขเช่นกัน จึงควรพัฒนาบุคคลมีกรอบความคิดแบบเติบโตตั้งแต่ช่วงปฐมวัย เพื่อสร้างศักยภาพในการเรียนรู้ต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทางวิชาการและความอยู่ดีมีสุข (Lam, King, Yeung, & Zhoc, 2022; Boylan, Barblett, & Knaus, 2023) รวมทั้งผลการศึกษาของ กรอบความคิดแบบเติบโต จึงมีความสำคัญกับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กที่มีกรอบความคิดแบบเติบโตจะมีมุมมองต่อความล้มเหลวว่า เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ และเป็นโอกาสที่จะได้เรียนรู้จากความผิดพลาด รวมทั้งยังคงที่จะฝึกปฏิบัติทักษะ หรือพยายามหาหนทางใหม่ที่จะบรรลุเป้าหมาย เด็กจะเรียนรู้จากปัญหา กลายเป็นนักแก้ปัญหา และสามารถมองความล้มเหลวให้เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จ (Ashlanddecisions, 2016)

เด็กปฐมวัยจึงควรได้รับการปลูกฝังให้มีกรอบความคิดแบบเติบโต เพื่อให้มีมุมมองต่อการดำเนินชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ อย่างยืดหยุ่น และมองประสบการณ์ทางลบที่ผ่านเข้ามาในชีวิตให้เป็นไปในทางที่เสริมสร้างให้เกิดกำลังใจมากกว่า ที่จะเป็นสิ่งที่บั่นทอนและทำให้เกิดความกลัวที่จะพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นชุดความคิดที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายใน เด็กจะเกิดความสุขและความภูมิใจในความพยายามของตนเอง ไม่ใช่เพียงเพราะการได้รับรางวัลจากภายนอก สิ่งนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่หล่อหลอมให้เด็กมีความรักในการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการระยะยาว รวมทั้งช่วยให้เด็กเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนได้อย่างเข้าใจและให้กำลังใจกันและกัน กรอบความคิดแบบเติบโตเป็นเสมือนรากฐานที่ปลูกฝังให้เด็กปฐมวัยกลายเป็นผู้ใหญ่ที่พร้อมเผชิญความเปลี่ยนแปลงในสังคม มีทัศนคติเชิงบวก และเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น ครอบครัวและครูผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการลองผิดลองถูก ชื่นชมความพยายาม และเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้เด็กเติบโตอย่างมั่นใจและมีพัฒนาการอย่างรอบด้าน

4. การพัฒนาเด็กปฐมวัยตามพัฒนาการด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดกรอบความคิดแบบเติบโต

เด็กปฐมวัยคือเด็กที่มีช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิด ถึง 6 ปี พัฒนาการของเด็กในวัยนี้มี 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ในช่วงนี้เด็กอยู่ในระยะที่สามารถ

เรียนรู้และพัฒนาทุกอย่างได้อย่างไม่มีข้อจำกัด การส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านอย่างเหมาะสมไม่เพียงแต่จะสร้างความพร้อมในการเรียนรู้เพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นช่วงที่เหมาะสมในการปลูกฝังกรอบคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ระบุว่าความสามารถของบุคคลสามารถพัฒนาได้ด้วยความพยายาม ความมุ่งมั่น และการเรียนรู้จากการลองผิดลองถูก (Dweck, 2006) โดยการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีกรอบคิดแบบเติบโตสามารถทำได้ ดังนี้

4.1 พัฒนาการด้านร่างกาย : การพัฒนาเพื่อให้เกิดความมั่นใจและมีความพยายาม

การส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่และกล้ามเนื้อมัดเล็กผ่านการเรียนรู้จากการเล่นและกิจกรรมกลางแจ้ง (Piaget, 1952) ช่วยให้เด็กเรียนรู้ผ่านการใช้ร่างกายและเกิดการสร้างความมั่นใจในตนเอง เมื่อเด็กได้ลองผิดลองถูก เช่น เมื่อเด็กวิ่งเล่นแล้วหกล้มหรือระหว่างการเล่นปีนป่ายเครื่องเล่นที่มีอุปสรรคต่าง ๆ เด็กจะค่อย ๆ เรียนรู้ว่าความสำเร็จเกิดจากการฝึกฝน การลงมือทำซ้ำและการไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dweck (2006) ที่กล่าวว่าการเผชิญหน้ากับความท้าทายเป็นโอกาสพัฒนาทักษะของตนเองและไม่ใช่สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง

4.2 พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ : การยอมรับในตนเองและการมีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง

เด็กปฐมวัยอยู่ในวัยที่สามารถส่งเสริมให้เด็กเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เด็กสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างปลอดภัยมีความสำคัญอย่างมาก หากเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ผู้เกี่ยวข้องพร้อมจะรับฟัง จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักและจัดการอารมณ์ของตนเองได้ เช่น เมื่อเด็กเกิดอารมณ์ทางลบจากความผิดหวังหรือเกิดความโกรธ เป็นต้น ซึ่งหากเด็กสามารถจัดการกับอารมณ์ทางลบจากความผิดหวังหรือความโกรธได้ จะเป็นการเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (emotional resilience) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกรอบคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เพราะเด็กจะเกิดการเรียนรู้ว่าเด็กสามารถจัดการอารมณ์ทางลบของตนเองได้ ความล้มเหลวหรือการกระทำสิ่งใดไม่สำเร็จไม่ใช่จุดสิ้นสุดของสิ่งที่เด็กพยายามจะทำ แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก (Denham, 2006)

4.3 พัฒนาการด้านสังคม : การเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และการรับฟัง

เด็กปฐมวัยอยู่ในวัยที่มีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การเล่นกับผู้อื่น การแบ่งปัน และการสื่อสารกับผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการด้านสังคม เด็กที่มีการทำกิจกรรมหรือการเล่นที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะเรียนรู้ว่าการสร้างความร่วมมือและการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นสามารถฝึกฝนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) ที่กล่าวว่าพัฒนาการทางสังคมและภาษามีบทบาทสำคัญในการสร้างพื้นที่แห่งการพัฒนา (Zone of Proximal Development) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เด็กสามารถเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพเมื่อมีผู้สนับสนุนที่เหมาะสม เด็กที่เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและมีการรับฟังผู้อื่นจะช่วยเสริมสร้างให้เด็กมีกรอบคิดเติบโตได้

4.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา : การเรียนรู้จากความพยายามและการท้าทายตนเอง

เด็กปฐมวัยอยู่ในวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น การส่งเสริมการเรียนรู้จากการสำรวจและให้เด็ก มีโอกาสตั้งคำถาม ทดลอง และสะท้อนผลลัพธ์ โดยใช้พัฒนาการด้านภาษาและพัฒนาการด้านการคิด จะช่วยสร้างความคิดแบบเติบโต โดยเน้นให้เด็กคิดถึง “ความพยายาม” ในการทำสิ่งต่าง ๆ ของตนเองมากกว่า “พรสวรรค์ตามธรรมชาติ” ของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นวิธีการที่ส่งเสริมให้เด็กมองความท้าทายเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างการเรียนรู้ ไม่ใช่อุปสรรคในการเรียนรู้ (Bransford, et al., 2000)

สรุปได้ว่า การพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อให้เกิดกรอบความคิดแบบเติบโตนั้น ต้องพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทั้ง 4 ด้าน เนื่องจากพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนั้นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กันและเชื่อมโยงถึงกันหมดทุกด้านทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นหากส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยไม่ครบทุกด้านตามที่กล่าวไปข้างต้น อาจเป็นผลให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อให้เกิดกรอบความคิดแบบเติบโตนั้นไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ได้

5. การจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตของเด็กปฐมวัยและตัวอย่างกิจกรรม

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่ส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโต เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ โดยการให้เด็กเผชิญกับความท้าทาย และเกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและทักษะต่าง ๆ สามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การฝึกฝน และการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดในการทำกิจกรรมหรือทำสิ่งที่ได้รับมอบหมายของเด็ก (Dweck, 2006; Claro, Paunesku, & Dweck, 2016) ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (resilience) และความสามารถในการเผชิญหน้ากับอุปสรรค

เพื่อให้เกิดกรอบคิดแบบเติบโต การจัดประสบการณ์ควรเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลองผิดลองถูกได้ใช้กระบวนการคิดสร้างสรรค์และการคิดแก้ปัญหา เช่น การเล่นแบบมีเป้าหมาย การตั้งคำถามปลายเปิด การให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการสะท้อนคิด (reflection) จากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทั้งนี้ครูและผู้ดูแลเด็กควรให้คำชื่นชมในความพยายามในการทำกิจกรรมของเด็กมากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นและส่งเสริมการเรียนรู้จากความผิดพลาดของเด็ก (Boaler, 2013; Center on the Developing Child, 2021)

นอกจากนี้ ควรมีการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ปลอดภัยทางอารมณ์ ซึ่งเด็กสามารถแสดงความคิด ความรู้สึก และลองทำสิ่งใหม่ ๆ ได้โดยไม่กลัวที่จะถูกตำหนิ การที่มีผู้ใหญ่ให้การสนับสนุนการแสดงออกทางอารมณ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนากรอบคิดแบบเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Yeager, et al., 2019)

ดังนั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับแนวคิดกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมพัฒนาการเด็กปฐมวัยทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม สติปัญญา เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาการคิดเชิงบวกต่อความสามารถของตนเอง และเกิดแรงจูงใจภายในที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องได้ ดังต่อไปนี้

5.1 การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย

พัฒนาการด้านร่างกายของเด็กปฐมวัย ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการปลูกฝังกรอบความคิดแบบเติบโต โดยเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เผชิญความท้าทายทางร่างกาย เช่น การปีนป่าย เล่นกีฬาเบา ๆ การเล่นกลางแจ้ง การต่อบล็อก การปั้น เป็นต้น ซึ่งจะส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้จากความผิดพลาดและพยายามพัฒนาทักษะผ่านการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง (Dweck, 2006; Piaget, 1952) กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ความมุ่งมั่น และทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ แม้จะล้มเหลวในการทำครั้งแรกดังตัวอย่างกิจกรรม

5.1.1 กิจกรรมลองใหม่อีกครั้ง

ลักษณะกิจกรรม คือ ให้เด็กทำกิจกรรมที่มีความท้าทายต่อความสามารถของตนเอง เช่น ต่อบล็อกไม้ให้สูงที่สุดเท่าที่สามารถทำได้โดยไม้ไม่ล้มลงมา การพับกระดาษให้ได้ตามแบบที่กำหนดหรือเรียงลำดับภาพเหตุการณ์จากเรื่องราวที่กำหนด โดยครูหรือผู้ดูแลเด็กเน้นย้ำกับเด็กว่าความพยายามสำคัญกว่าผลลัพธ์ หากทำไม่สำเร็จในครั้งแรกก็ไม่เป็นไร ครูหรือผู้ดูแลเด็กจะให้กำลังใจและชวนให้ลองทำใหม่อีกครั้ง

กิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็กโดยที่เด็กได้เรียนรู้ว่าความล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และเชื่อว่าตนสามารถพัฒนาได้หากมีความพยายาม

5.1.2 กิจกรรมลองคิดแก้ปัญหาด้วยความมั่นใจ

ลักษณะกิจกรรม คือ ให้เด็กทำกิจกรรมที่ต้องมีการแก้ปัญหา อย่างการประกอบอาหารเพื่อที่เด็กจะได้มีประสบการณ์ตรง และได้เรียนรู้กระบวนการทำอาหารอย่างเป็นขั้นตอน โดยครูสามารถใช้กิจกรรมนี้เพื่อทำให้เด็กมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้ตั้งแต่การคิดนำเสนอเมนูหรือให้เด็กช่วยเตรียมวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำอาหาร ช่วยค้นหาอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำอาหารชนิดนั้น ๆ ครูจะเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนกระบวนการให้คำแนะนำหรือให้ความช่วยเหลือเมื่อจำเป็น ครูอาจใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดและตัดสินใจได้ (ณฤดี หวังหมู่กลางและคณะ, 2564)

กิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็ก โดยที่เด็กจะได้เรียนรู้ทั้งกระบวนการและขั้นตอนการทำอาหาร และเด็กจะได้ลองคิดแก้ปัญหาด้วยความมั่นใจและสร้างแรงจูงใจจากการตั้งคำถามกระตุ้นของครู เช่น ถ้าหนูต้องการหั่นผัก หนูจะใช้อุปกรณ์ใดในการหั่นได้บ้าง หรือถ้าหนูหรือเพื่อนถูกมีดบาดขณะประกอบอาหาร หนูจะทำอย่างไร

5.2 การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ

พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจเป็นรากฐานสำคัญของกรอบคิดแบบเติบโต โดยเฉพาะในด้านของอารมณ์ เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้เรียนรู้เรื่องการรับรู้และการจัดการอารมณ์ของตนเองอย่างเหมาะสม ผ่านกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กสะท้อนความรู้สึกของตน เช่น การวาดภาพตามอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก หรือการเล่าเรื่องประสบการณ์ส่วนตัว (Denham, 2006) ทั้งนี้สภาพแวดล้อมควรให้เด็กมีความรู้สึกปลอดภัย กล้าแสดงความคิดเห็นโดยที่ไม่ถูกตัดสินจากผู้อื่น สิ่งนี้ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนากรอบความคิดเติบโต

5.2.1 กิจกรรมคำชมจากความพยายาม

ลักษณะกิจกรรม คือ ครูหรือผู้ดูแลเด็กให้เด็กทำกิจกรรม เช่น การวาดภาพหรือทำวัสดุที่เหลือใช้มาสร้างเป็นสิ่งของที่เด็กรู้จัก หลังจากทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ครูหรือผู้ดูแลเด็กให้คำชมเชยเด็กสะท้อนจากความพยายามในการทำกิจกรรมของเด็ก เช่น “ครูเห็นหนูใช้เวลาเลือกสีด้วยความตั้งใจเลยนะ” หรือ “ถึงจะยากแต่หนูไม่ยอมแพ้เลย เก่งมาก”

กิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็กได้ โดยสามารถช่วยให้เด็กเชื่อมโยงความพยายามกับความก้าวหน้าของการทำกิจกรรมโดยไม่เน้นผลลัพธ์หรือพรสวรรค์ของเด็กแต่ละคนที่มีมาโดยกำเนิด

5.2.2 กิจกรรมแก้ไขปัญหาผ่านการกระทำ

ลักษณะกิจกรรม คือ ให้เด็กได้มีส่วนร่วมหรือได้แสดงออกและลองสวมบทบาทเป็นบทบาทอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตนเอง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่น มีความกระตือรือร้น เข้าใจเรื่องราวหรือสถานการณ์จากบทบาทการแสดงได้ ทั้งยังได้ร่วมมือกับเพื่อนด้วย โดยครูมีส่วนสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อม เอื้อประสบการณ์การเรียนรู้ดังกล่าวด้วยการตั้งคำถามปลายเปิด เพื่อให้เด็กได้สะท้อนความคิดของตนเองที่มีต่อการสวมบทบาทนั้น ๆ (ณฤดี หวังหมู่กลาง และคณะ, 2564)

กิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็ก คือ ช่วยให้เด็กได้สะท้อนความคิด ความรู้สึกของตัวละคร เมื่อตัวละคนที่เด็กสวมบทบาทเผชิญกับความยากลำบาก เด็กจะมีโอกาสได้ฝึกการลองผิดลองถูกเพื่อแก้ไขปัญหาผ่านการกระทำของตัวละครที่เด็กสวมบทบาทอยู่และจะนำไปสู่การเกิดแรงบันดาลใจในการแก้ปัญหาของเด็กในอนาคต

5.3 การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

เด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ การจัดกิจกรรมควรเน้นกิจกรรมที่มีการทำงานร่วมกัน เช่น การแก้ปัญหาเป็นกลุ่ม การเล่นบทบาทสมมติ หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนซึ่งจะช่วยให้เด็กได้ฝึกการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง รู้จักความอดทน รู้จักการสื่อสาร และรู้จักการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน (Vygotsky, 1978) ประสบการณ์เหล่านี้ยังช่วยส่งเสริมให้เด็กรู้จักและเห็นคุณค่าของความพยายามทั้งของตนเองและของผู้อื่น

5.3.1 กิจกรรมเล่าเรื่องความพยายามของฉัน

ลักษณะกิจกรรม คือ ให้เด็กวาดภาพหรือเล่าเรื่องจากประสบการณ์ที่เคยพยายามทำบางสิ่งบางอย่าง อย่างหนักเพื่อทำให้สิ่งนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ อาจเป็นสิ่งที่ทำในชีวิตประจำวัน เช่น หัดผูกเชือกรองเท้า หัดปั่นจักรยาน จากนั้นให้ออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน แล้วให้เพื่อน ๆ ช่วยกันให้กำลังใจ

กิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็ก คือ ช่วยส่งเสริมการสะท้อนคิดและการมีความภาคภูมิใจในความพยายามของตนเอง รวมถึงการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนซึ่งกันและกันในห้องเรียน

5.3.2 กิจกรรมท้าทายระดับความสามารถ

ลักษณะกิจกรรม คือ ครูให้เด็กเล่นเกมโดยครูเลือกใช้เกมที่คำนึงถึงความเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เพื่อที่จะพัฒนากรอบความคิดเติบโต ซึ่งเกมที่ครูเลือกใช้ควรจะต้องมีลักษณะที่ท้าทายระดับความสามารถของเด็กผ่านการลงมือทำด้วยการใช้ประสาทสัมผัส เช่น เกมปริศนาคำทายที่ใช้บัตรภาพ บัตรคำ (ปวริศา ทวีวิทย์และคณะ, 2565)

กิจกรรมนี้ช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็ก คือ ให้เด็กตัดสินใจเลือกเกมที่จะเล่นด้วยตนเอง จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นใจตัวเองมากขึ้นและได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาหลากหลายจากเกมชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้เด็กยังได้พัฒนาความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่บรรลุเป้าหมายจากกลยุทธ์ในการเล่นที่หลากหลาย และสามารถบรรลุเป้าหมายได้หากมีความพยายามอีกด้วย

5.4 การจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

กรอบความคิดแบบเติบโตมีส่วนที่ส่งเสริมให้เด็กมองความล้มเหลวเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ (Dweck, 2006) ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีความท้าทายทางความคิด เช่น การตั้งคำถามปลายเปิด การทดลองการแก้ปัญหา หรือกิจกรรมแบบโครงการ (project-based learning) ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ การตั้งสมมติฐานและการสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง (Bransford, et al., 2000) นอกจากนี้ ควรเน้นไปที่ความพยายามในการลงมือทำและกระบวนการเรียนรู้ของเด็กมากกว่าผลลัพธ์ที่ถูกต้อง เพื่อหลีกเลี่ยงพรสวรรค์เฉพาะตัวของเด็กแต่ละคน

5.4.1 กิจกรรมภารกิจนักสำรวจตัวเล็ก

ลักษณะกิจกรรม คือ จัดกิจกรรมให้เด็กได้แก้ปัญหาหรือทดลองสิ่งใหม่ เช่น การสร้างเรือจากดินน้ำมัน แล้วนำสิ่งของวางไว้ด้านบน จากนั้นทดลองลอยเรือและสิ่งของไม่ให้จมน้ำ โดยเด็กต้องสังเกต ทดลอง และแก้ไขวิธีการสร้างเรือและการวางสิ่งของ หากทำไม่สำเร็จในครั้งแรกก็ให้ลองผิดลองถูกจนประสบความสำเร็จ

กิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็กได้ คือ การเสริมสร้างความมั่นใจในการเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนของสถานการณ์ที่เผชิญและเรียนรู้จากการลงมือทำซ้ำจนประสบความสำเร็จ

5.4.2 กิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการคิดไตร่ตรอง

ลักษณะกิจกรรม คือ ครูเล่านิทานให้เด็กฟัง แต่เป็นการเล่าแบบมีจุดประสงค์ในการสร้างการเรียนรู้ทางภาษาให้กับเด็ก ซึ่งจะใช้การเล่านิทานเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ การเล่านิทานมีผลต่อการเรียนรู้ของเด็กโดยตรง ครูจะต้องใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้เด็กหยุดคิดพิจารณาถึงกลยุทธ์ของตัวละครในนิทานที่เด็กฟังครูสามารถถามคำถามเพื่อกระตุ้นการคิดของเด็กได้ เช่น หากตัวละครนี้ทำแบบนี้ในสถานการณ์นี้ ถ้าเป็นหนู หนูจะมีวิธีอื่น ๆ ในการจัดการปัญหาที่เจอหรือไม่

กิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมกรอบคิดเติบโตให้เด็กได้ คือ สามารถสร้างแรงจูงใจในการคิดไตร่ตรองถึงกลยุทธ์ที่ตัวละครเลือกใช้ หากเด็กตกอยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกันกับตัวละครนั้น ๆ

กิจกรรมทั้งหมดนี้ควรดำเนินอยู่ในบรรยากาศที่ให้กำลังใจเด็ก ปราศจากการตำหนิเด็ก และควรมีผู้ใหญ่ที่รับฟัง สนับสนุน และส่งเสริมให้เด็กเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตในระยะยาว

การส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset) ในเด็กปฐมวัยควรบูรณาการไปพร้อมกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์–จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยครูสามารถออกแบบกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เผชิญสถานการณ์ท้าทาย ฝึกคิดแก้ปัญหา และเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เช่น กิจกรรมการเล่นบทบาทสมมติ การสร้างสิ่งของจากบล็อก การทดลองง่าย ๆ หรือเกมกลุ่ม ซึ่งล้วนเป็นบริบทสำคัญในการปลูกฝังทัศนคติที่มองความผิดพลาดเป็นโอกาสในการเรียนรู้ ตลอดจนการใช้ภาษาของครูในการพูดคุยกับเด็กมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการหล่อหลอมวิธีคิดของเด็ก โดยสามารถดำเนินการผ่านแนวทางดังต่อไปนี้ (The Education Hub, 2020)

(1) การพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาและความท้าทายให้เห็นเป็นโอกาส ครูควรชี้นำให้เด็กมองอุปสรรคเป็นโอกาสในการพัฒนา เช่น ในกิจกรรมต่อบล็อกหรือการวาดภาพที่เด็กยังทำไม่สำเร็จ ครูอาจกล่าวว่า วันนี้อาจจะยังทำได้ไม่สมบูรณ์ไม่เป็นไรนะ ถ้าหนูทำบ่อย ๆ หนูจะเก่งขึ้นเรื่อย ๆ

(2) การพูดคุยเกี่ยวกับความพยายามและการสะท้อนกลับ (reflection) ในสถานการณ์ที่เด็กเกิดความหงุดหงิด เช่น ต่อจิ๊กซอว์ไม่ได้หรือเล่นกับเพื่อนไม่ลงตัว ครูสามารถใช้คำถามกระตุ้นการคิดแทนการตำหนิ เช่น เมื่อกี้หนูทำอะไรไปแล้วบ้าง อะไรที่ได้ผลดี พร้อมทั้งชื่นชมความพยายาม เช่น “ครูเห็นหนูพยายามมากเลยนะ ถึงจะยังไม่สำเร็จแต่หนูก็ไม่ยอมแพ้”

(3) การใช้กลยุทธ์ “ถามเพื่อน 3 คน” เพื่อส่งเสริมการช่วยเหลือกันทางสังคม ในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น งานศิลปะหรือเกมการศึกษา ครูอาจกำหนดกติกาว่าให้เด็กลองขอความช่วยเหลือจากเพื่อนก่อน เช่น “ลองถามเพื่อนอีก 2–3 คนดูนะ ว่าเขามีวิธีทำอย่างไร”

(4) การกระตุ้นให้เด็กนึกถึงความสำเร็จที่ผ่านมา เมื่อเด็กเผชิญความยากลำบาก ครูสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างความเชื่อมั่น เช่น “จำได้ไหมตอนที่หนู...ทำไม่ได้...แต่ตอนนี้หนูทำได้แล้วนะ” แนวทางนี้ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองและความเชื่อในศักยภาพของตน (self-efficacy)

ดังนั้น การจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของกรอบความคิดเติบโต ไม่เพียงแต่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างทักษะชีวิต และเป็นรากฐานที่มั่นคงต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเด็กอีกด้วย

6. บทบาทของผู้ปกครองในการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตให้แก่เด็กปฐมวัย

ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญสำหรับการพัฒนาให้ลูกปฐมวัยเกิดการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต ด้วยการเป็นแบบอย่างของความพยายามให้ลูกเห็น รวมทั้งเชิญชวนให้ลูกได้ลองทำกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถ (Nazeing Primary School, 2025) ทั้งนี้การพัฒนาให้ลูกมีกรอบความคิดแบบเติบโต ผู้ปกครองควรเริ่มจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดในการติดต่อสัมพันธ์กับลูก โดยแนวทางที่ผู้ปกครองพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตให้แก่เด็กปฐมวัย (สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ, 2562; ณฤดี หวังหมู่กลาง และชลาธิป สมาหิโต, 2565; มาวัฎดะฮ์ สา และและศศิลักษณ์ ขยันกิจ, 2567; Rowe, & Leech, 2019; Justice, Purtell, Bleses, & Cho, 2020; Song, Barger, & Bub, 2022) มีดังนี้

6.1 ผู้ปกครองทำหน้าที่เป็น “แบบอย่าง (role model)” ของกรอบความคิดแบบเติบโต โดยการแสดงให้เด็กเห็นว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม งานวิจัยพบว่าผู้ปกครองที่มีกรอบความคิดแบบเติบโต จะส่งเสริมให้เด็กมีความพากเพียร (persistence) และมีทักษะทางวิชาการที่ดีขึ้น

6.2 ผู้ปกครองมีบทบาทในการสร้าง “สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา (psychological environment)” ที่เอื้อต่อการเรียนรู้จากความผิดพลาด เช่น การเปิดโอกาสให้เด็กลองผิดลองถูก และไม่ตำหนิเมื่อเด็กล้มเหลว งานวิจัยในบริบทเด็กอนุบาลพบว่าบทบาทของผู้ปกครองในการสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้จากความล้มเหลวและให้กำลังใจอย่างเหมาะสม เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนา กรอบความคิดแบบเติบโต

6.3 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมการเรียนรู้ที่บ้าน (home learning activities) เช่น การเล่านิทาน การเล่นบทบาทสมมติ หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลต่อการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตของเด็ก โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ งานวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองผ่านกิจกรรมเล่านิทานและบทบาทสมมติช่วยส่งเสริม growth mindset ในเด็กปฐมวัยได้อย่างมีนัยสำคัญ

6.4 การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กมีผลต่อพัฒนาการทางภาษาและความคิดของเด็ก งานวิจัยเชิงทดลองพบว่าการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับแนวคิด growth mindset ส่งผลให้ผู้ปกครองปรับพฤติกรรมการสื่อสาร เช่น การใช้ภาษาที่กระตุ้นการเรียนรู้ และส่งผลต่อพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสารของเด็กในระยะยาว

6.5 ความเชื่อของผู้ปกครองเกี่ยวกับ “ความพยายาม (effort mindset)” ยังมีความสัมพันธ์กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในบ้านและเวลาที่ผู้ปกครองใช้ร่วมกับเด็ก โดยผู้ปกครองที่เชื่อว่าความสามารถพัฒนาได้ จะมีแนวโน้มจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและใช้เวลาในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กมากขึ้น

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ของผู้ปกครองที่มีต่อลูก เป็นส่วนสำคัญที่สร้างความเชื่อมั่นว่า ลูกสามารถทำได้ ลูกสามารถพัฒนาได้ จากนั้นผู้ปกครองสามารถส่งเสริมให้ลูกปฐมวัยพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตสามารถทำได้ผ่านการมีสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ Ashlanddecisions (2016) ให้แนวทางการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตผ่านการสื่อสารในชีวิตประจำวันกับเด็กปฐมวัยในช่วงอายุต่างๆ ดังนี้

การสื่อสารกับเด็กในช่วงอายุ 2-3 ปี

การส่งเสริมให้เด็กเกิดกรอบความคิดแบบเติบโต เมื่อเด็กพูดว่า “ทำไม่ได้” ให้สอนเด็กเติมคำว่า “ยัง” และพูดว่า (1) ฉันยังทำไม่ได้ ฉันกำลังพยายามอยู่ ฉันกำลังเรียนรู้ (2) ฉันยังจับลูกบอลไม่ได้ในตอนนี้

การสื่อสารกับเด็กในช่วงอายุ 4-5 ปี

การส่งเสริมให้เด็กเกิดกรอบความคิดแบบเติบโต เมื่อเด็กพูดว่า “การอ่านหนังสือน่าเบื่อจัง” ให้ถามเด็กว่า (1) หนังสืออะไรที่ หนูอ่านแล้วจะทำให้หนูรู้สึกตื่นเต้นจ๊ะ (2) หนูสามารถวาดรูปเกี่ยวกับหนังสือที่หนูอ่านได้ไหม

การสื่อสารในชีวิตประจำวัน สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงความเชื่อของเด็กเกี่ยวกับความสามารถที่มีอยู่ในตนเองได้ โดยผู้ดูแลเด็กปรับเปลี่ยนคำพูดของเด็กจากการที่เกิดความไม่มั่นใจในความสามารถของตนเอง “เชื่อว่า พยายาม แล้วจะสามารถทำให้สำเร็จได้นั่นเอง”

นอกจากการสื่อสารแล้ว การพัฒนาให้เกิดกรอบความคิดแบบเติบโตสามารถทำได้ผ่านการทำงาน การปฏิบัติและความเพียรพยายาม รวมทั้งความเชื่อว่า ตนสามารถพัฒนาความสามารถทางวิชาการและศักยภาพของตนเองได้ ดังนั้นผู้ปกครองสามารถเสริมสร้างกรอบความคิดแบบเติบโตให้แก่ลูกผ่านกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนี้ (Oxford Learning, 2015)

(1) ใส่ใจและชมเชยลูกด้วยคำพูดกับทักษะของลูก ขณะที่ลูกทำกิจกรรมอะไรก็ตาม สิ่งที่ลูกแสดงออกไม่ว่าจะเป็นการทำงานหนัก ความเพียรพยายาม การรับมือกับความท้าทาย หรือการเรียนรู้จากความผิดพลาด ฯลฯ ผู้ปกครองชมเชยที่พฤติกรรมเหล่านี้ แทนที่จะพูดว่า ลูก “ฉลาด” “ยอดเยี่ยม” หรือ “มีพรสวรรค์”

(2) เป็นแบบอย่างของกรอบความคิดแบบเติบโต บ่อยครั้งที่ผู้ปกครองบอกตนเองในสิ่งที่ตนทำไม่ได้ เช่น “ฉันไม่สามารถทำ...” หรือ “ฉันทำ...ได้แย่มาก” ซึ่งเป็นคำพูดที่สะท้อนให้เห็นว่า ไม่มีความหวัง แต่สามารถแทนที่ด้วยลองทำอะไรใหม่ ๆ การเปิดใจลองทำสิ่งที่ไม่คุ้นเคย จะทำให้ลูกเห็นว่า ตนไม่ได้ทำอะไรได้ทุกอย่าง แต่สามารถทำได้ด้วยความพยายามเช่นกัน

(3) ส่งเสริมให้ลูกละทิ้งเส้นทางที่ง่ายและหันมาลองเลือกเส้นทางที่ท้าทาย เนื่องจากการเผชิญกับสิ่งที่คิดว่าทำได้อยู่แล้ว ไม่ได้ทำให้สมองเกิดการพัฒนา ดังนั้นหากได้ลองทำสิ่งที่ยาก จะทำให้เกิดการแก้ปัญหาที่ลึกซึ้งยิ่งกว่า ซึ่งการทำแบบนี้ไม่ได้ใช้กับทางด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหลาย ๆ ด้านของชีวิตได้

(4) ยับยั้งความอยากได้อยากมีหรืออยากเป็นเหมือนเพื่อน และพูดคุยกับลูกเกี่ยวกับสิ่งที่ลูกสามารถเรียนรู้จากคนอื่นที่ดูเหมือนจะประสบความสำเร็จมากกว่า แม้ว่าทักษะต่าง ๆ อาจจะได้มาง่ายกว่าสำหรับบางคน แต่บ่อยครั้งที่มักมีองค์ประกอบที่มองไม่เห็น เช่น การฝึกฝน ความพากเพียร และการทำงานหนัก ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การปลูกฝังกรอบความคิดแบบเติบโตในเด็กปฐมวัยไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดูที่เหมาะสม โดยเฉพาะบทบาทของผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลใกล้ชิดที่สุดและมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กในทุกด้าน ผู้ปกครองจึงมีหน้าที่สำคัญในการสร้างรากฐานความเชื่อและทัศนคติที่ส่งเสริมให้เด็กมองว่าความสามารถ สามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายามและการเรียนรู้บทบาทของผู้ปกครองต่อการพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโตสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถ

ทำได้ทั้งจากการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การชมเชยพฤติกรรมของลูก การส่งเสริมให้ลูกลองทำสิ่งที่ท้าทาย เพื่อเกิดการเรียนรู้และความกล้า รวมทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพทางสมองอีกด้วย อย่างไรก็ตามผู้ปกครองควรเริ่มจากการปรับเปลี่ยนความเชื่อต่อลูกของตนก่อน โดยเริ่มเชื่อว่า ลูกสามารถทำได้ ก็เป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมให้ลูกเกิดความเชื่อว่า ตนสามารถทำได้เช่นเดียวกัน และทำให้มีใจที่มีความพร้อมเปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ อันเป็นส่วนที่ช่วยพัฒนาให้เกิดกรอบความคิดแบบเติบโต

7. สรุป

การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีกรอบความคิดแบบเติบโตเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครู ผู้ปกครอง หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย โดยมีเป้าหมายให้เด็กเสริมสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพตนเอง และปลูกฝังแนวคิดที่ว่า ความสามารถสามารถพัฒนาได้ผ่านความพยายาม การเรียนรู้จากความผิดพลาดและการเผชิญหน้ากับความท้าทาย ซึ่งบทความนี้ได้นำเสนอความสำคัญของกรอบความคิดแบบเติบโตในบริบทของเด็กปฐมวัย ครอบคลุมทั้งพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตลอดจนบทบาทของครูและผู้ปกครองในการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและต่อยอดไปสู่การพัฒนาแนวคิดแบบเติบโต

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรเน้นให้เด็กได้ลองผิดลองถูก ได้รับคำชื่นชมในความพยายามมากกว่าผลลัพธ์ และมีโอกาสในการสะท้อนคิด (reflection) อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้และการเลี้ยงดู ควรให้เด็กมีความรู้สึกว่าเด็กมีความปลอดภัยในการแสดงออกทางอารมณ์และได้รับการสนับสนุนการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีของการมีกรอบความคิดแบบเติบโตในการใช้ชีวิตประจำวัน

ดังนั้น การส่งเสริมกรอบความคิดแบบเติบโตในช่วงปฐมวัย จึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเด็กให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ และสามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างมั่นคงในระยะยาว โดยกรอบความคิดแบบเติบโต เป็นสิ่งที่พัฒนาได้ตั้งแต่ในช่วงปฐมวัย โดยผู้ดูแลมีบทบาทหลักที่จะสื่อสารเพื่อช่วยให้เด็กเกิดความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง มองสิ่งที่ยังทำไม่ได้ในปัจจุบันให้เป็นเชิงบวก และเชื่อมั่นว่า ตนสามารถทำได้หากมีความพยายามที่มากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีกำลังใจ และทำให้เกิดความสำเร็จในตนเอง

8. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ณฤดี หวังหมู่กลาง, ชลาธิป สมาหิโต และปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลทร. (2564). กรอบความคิดเติบโต : ความเชื่อ เพื่อการต้อนรับความท้าทายและรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ ปริทัศน์*, *38*(1), 47-61.

ณฤดี หวังหมู่กลาง และชลาธิป สมาหิโต. (2565). ผลการใช้ชุดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการเล่านิทานประกอบการแสดงบทบาทสมมติที่มีต่อกรอบความคิดเติบโตของเด็กปฐมวัย. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*. 17(2), 1-6.

ปวริศา ทวีวิทย์, อรพรรณ บุตรกตัญญู และชลาธิป สมาหิโต. (2565). ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โค้ดดิ้งโดยไม่ใช้คอมพิวเตอร์ที่มีต่อกรอบความคิดแบบเติบโตของเด็กปฐมวัย. *วารสารศึกษาศาสตร์ ปริทัศน์*, *39*(1), 108-120.

มาวัฎดะฮ์ สาและ และศศิลักษณ์ ขยันกิจ. (2567). บทบาทผู้ปกครองมุสลิมในการส่งเสริมกรอบคิดติดยึดเติบโตของเด็กวัยอนุบาลในโรงเรียนสังกัดเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารอิสลามศึกษา*. 15(2), 16-28.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ. (2562). *Mindset : นวัตกรรมทางความคิด พลิกชีวิตสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บริษัท วอล์ค ออน คลาวด์ จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Ashlanddecisions. (2016). *Parenting for Prevention : Mindset*. Retrieved May 29, 2022 from https://www.ashlanddecisions.org/wp-content/uploads/2018/10/Mindset-FINAL.pdf

Bernecker, K and Job, V. (2019). *Mind Theory*. In Sassenberg, K and Vliek, M. L.W (Ed.). *Social Psychology in Action*. (pp. 179–191). Cham : Springer Nature Switzerland AG.

Boaler, J. (2013). Ability and mathematics : The mindset revolution that is reshaping education. *Forum*. 55(1), 143–152.

Boylan, F., Barblett, L., & Knaus, M. (2023). I think I can, I think I can't : design principles for fostering a growthmindset in the early years. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 45(2), 1–22.

Boylan, F., Barblett, L., & Knaus, M. (2018). Early Childhood Teachers' Perspectives of Growth Mindset : Developing Agency in Children. *Australasian Journal of Early Childhood*. 43(3), 16–24.

Boylan, F., Barblett, L., & Knaus, M. (2024). I think I can, I think I can't : Design principles for fostering a growth mindset in the early years. *Journal of Early Childhood Teacher Education*. 45(1), 96–117.

Bransford, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2000). *How People Learn : Brain, Mind, Experience, and School*. National Academies Press.

Center on the Developing Child. (2021). *Building Resilience in Young Children*. Harvard University.

Claro, S., Paunesku, D., & Dweck, C. S. (2016). Growth mindset tempers the effects of poverty on academic achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(31), 8664–8668.

Denham, S. A. (2006). Social-emotional competence as support for school readiness : What is it and how do we assess it?. *Early Education and Development*, 17(1), 57–89.

Dweck, S., C. (2007). *Mindset THE NEW PSYCHOLOGY OF SUCCESS (Updated Edition)*. New York : Ballantine Books.

Dweck, S., C. (2006). *Mindset : The New Psychology of Success*. Random House.

Dweck, S., C. (2007). The perils and promises of praise. *Educational Leadership*, 65(2), 34–39.

Dweck, S., C. (2017). *Mindset : Changing the Way You Think to Fulfil Your Potential (Updated Edition)*. New York : Robinson.

Justice, L. M., Purtell, K. M., Bleses, D., & Cho, S. (2020). Parents' Growth Mindsets and Home-Learning Activities : A Cross-Cultural Comparison of Danish and US Parents. *Frontiers in psychology*. 11, 1365.

Lam, W. C., King, R. B., Yeung, S. S. S., & Zhoc, C. H. (2022). Mind-sets in Early Childhood : TheRelations Among Growth Mindset, Engagement and Well-Being Among First GradeStudents. *Early Education and Development*, 34(6), 1325–1340.

Nazeing Primary School. (2025). *Parent TIPS : Growth mindset at home*. Retrieved July 29, 2025 from www.nazeing.essex.sch.uk/attachments/download.asp?file=190&type=pdf

Oxford Learning. (2015). *Developing A Growth Mindset – 5 Tips for Parents*. Retrieved July 29, 2025 from https://oxfordlearning.com/growth-mindset-tips-for-parents/

Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York : International Universities Press.

Platte, D., Xu, K. M., & de Groot, R. H. M. (2025). The Effect of Fostering a Growth Mindset in Primary School Children : Does Intervention Approach Matter?. *Education Sciences*, 15(3), 1-13.

Rowe, M. L., & Leech, K. A. (2019). A parent intervention with a growth mindset approach improves children's early gesture and vocabulary development. *Developmental science*. 22(4), e12792.

Song, Y., Barger, M. M., & Bub, K. L. (2022). The association between parents' growthmindset and children's persistence and academic skills. *Frontiers in Education*. 6, Article791652.

The Education Hub. (2020). *How to help students develop a 'growth mindset'*. Retrieved July 29, 2025 from https://www.theeducationhub.org.nz/wp-content/uploads/2019/08/How-to-help-students-develop-a-growth-mindset_amd.pdf

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

Yeager, D. S., Hanselman, P., Walton, G. M., et al. (2019). A national experiment reveals where a growth mindset improves achievement. *Nature*, 573, 364–369.